

ΟΙ ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ, ΟΙ ΑΣΤΟΧΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ

Ελληνικό Φεστιβάλ, πρώτος απολογισμός θετικός

ΚΡΙΤΙΚΗ Ελληνικό Φεστιβάλ

Του ΓΡΗΓΟΡΗ ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Μπορεί πολλοί να διαφωνήσουν με την εντύπωση ότι το φετινό Ελληνικό Φεστιβάλ παρουσίασε κάμψη -κυρίως στον τομέα που αφορά τις ελληνικές παραγωγές-, δεν υπάρχει όμως αμφιβολία ότι το γενικό επίπεδο παραμένει καλό, εξαιρετικό μάλιστα, αν αναλογισθεί κανείς το επίπεδο άλλων εθνικών μας εκδηλώσεων.

«Ηρακλής Μαινόμενος», σε σκηνοθεσία Μ. Μαρμαρινού. Σημαντικό και θετικό κρατούμενο της φετινής Επιδάυρου

Τώρα που και το καλοκαίρι εκπνέει, και τη θέση του κεντρικού Φεστιβάλ της χώρας παίρνουν άλλα, περιφερειακά και τοπικά υποκατάστατα, μπορεί πιστεύω να κριθεί απ' όλους η τελική του κατάθεση, με τη μορφή έστω ενός πρώτου απολογισμού.

Με το καντάρι της ποσότητας είναι γεγονός ότι το Φεστιβάλ κράτησε την περίοπτη θέση του στο καλλιτεχνικό σύστημα. Ο αριθμός των παραγωγών που εμφανίστηκαν στις σκηνές του υπερβαίνει και τις αντοχές του πιο φανατικού επαγγελματία θεατρόφιλου. Επέκταση ποσοτική όσο και χωροταξική.

Ο χάρτης των παραστάσεων απλώνεται πλέον από την παραδοσιακή περιδιάβαση στη Διονυσίου Αρεοπαγίτου και φυσικά στην αρχαία Επίδαυρο, μέχρι την κατεστημένη πια Πειραιώς, αλλά και σε πολλούς σύγχρονους αστικούς και παρα-αστικούς χώρους.

Ακριβοθώρητοι

Θα μου επιτρέψετε όμως να ξεκινήσω απολογιστικά με την επίσκεψη των ξένων παραγωγών, που φαίνεται πως είναι αυτές που κάθε χρόνο δίνουν στο Φεστιβάλ το στίγμα του. Φέτος μας τίμησαν το Θέατρο του Η-λιου, ο Κριστόφ Βαρλικόφσκι και ο Ρομέο Καστελούτσι από τους παλιούς γνώριμους, μαζί με το θέατρο του Νικολάι Κολιάντα και τον Wajdí Mouawad, από τους ακριβοθώρητους.

Ας μην προβούμε εδώ σε σχολιασμούς για τις παραστάσεις τους, η κριτική έχει άλλωστε επιτελέσει ήδη το έργο της. Μόνο μια παρατήρηση που περισσεύει. Είναι η αυτοπεποίθησή τους, η διάθεσή τους να αντιπαλέψουν με κάτι το μεγάλο και πλούσιο, η ικανότητά τους να δημιουργούν εκ του μηδενός ένα σύμπαν από εντυπώσεις και χρώματα, που πρέπει κάποτε να μελετηθεί, να ζηλέψει και να ακολουθήσει το νεότερο θέατρό μας. Η τέχνη έπεται, ως γνωστόν, της τεχνικής.

Είτε σε μεγάλα σε μέγεθος δημιουργήματα, όπως τους «Ναυαγούς» της Μνούσκιν, είτε σε δοκιμές, όπως του Καστελούτσι για την αντι-παρουσία του Θεού, στον ασκητικό πρωτογονισμό ενός «Αμλετ» από τον Κολιάντα ή στον μελετημένο εκλεκτικισμό στις «Γυναίκες» του Μουσαουάντ, διακρίνουμε τη δημιουργία μιας ατμόσφαιρας ικανής να εγκλωβίζει αισθήσεις και να κατευθύνει το νου.

Θεατρική ποίηση

Ακόμη λοιπόν και όσοι βρήκαν κουραστική τη συνδιαλλαγή του Βαρλικόφσκι ή του Μουσαουάντ με την αρχαία τραγωδία, δεν μπορούν να αρνηθούν ότι και οι δύο δοκίμασαν να μετατρέψουν μια μεγάλη σε έκταση ιδέα σε ποίηση θεάτρου.

Η αναφορά όμως στις αντίστοιχες μεγάλου μεγέθους ντόπιες παραγωγές δεν μπορεί να είναι το ίδιο αισιόδοξη. Στην Πειραιώς, η «Μέδουσα» του Θωμά Μοσχόπουλου δεν έπαισε, είτε γιατί αδυνατούσε να γεμίσει το κενό του χώρου που ανέλαβε είτε γιατί δραματουργικά υπέφερε σε πολλά σημεία.

Το αφιέρωμα στον Νιζίνσκι του Σταύρου Τσακίρη ήταν ομοίως απογοητευτικό, και, αν μη τι άλλο, ακατάλληλο για το θέατρο του Ηρωδείου. Εμβόλιμα στον ίδιο ανοιχτό χώρο, ο γκολντονικός «Υπηρέτης δύο αφεντάδων» έθεσε το ΔΗΠΕΘΕ Κρήτης στη χορεία των πολύ λίγων πια περιφερειακών θεάτρων που συμμετέχουν στο Φεστιβάλ. Η πρόταση του σκηνοθέτη Γιάννη Κακλέα για το έργο, χωρίς να είναι ανανεωτική, ήταν όμως ευφρόσυνη. Πολύ περισσότερο υποσχόμενη υπήρξε η άλωση του συστηματικού θεάτρου από τον Αρη Ρέτσο στο «Θρόνο των Ατρείδων», που φούλαρε το Ηρώδειο και ξεσήκωσε τον ενθουσιασμό των φίλων του. Δύσκολο να περιγραφεί η μορφική πρότασή του, αγαπήθηκε όμως όπως είναι, σαν στάση μιας ακόμη ανολοκλήρωτης πορείας.

Είναι καλή η σκέψη του Φεστιβάλ να διευθύνει τις μικρότερες εκδηλώσεις του στους άξονες δύο δράσεων: μονόλογοι πρώτα, υπό τη σκέπη μιας δράσης με τον τίτλο «Θέατρο σε Α' ενικό», και νεότερες ομάδες ύστερα, σε ανοιχτούς, ανοίκειους και με θέα στο αστικό άπειρο χώρους, που παρουσιάζουν τη δουλειά τους κάτω από τον τίτλο «Πολεοδομές». Θεωρητικά η πρώτη σκέψη αφορά τη συνάθροιση καλλιτεχνών, τη μεταξύ τους ώσμωση και την εξαγωγή συμπερασμάτων από τη συνάντηση.

Πρακτικά όμως σημαίνει ακόμα την υπερφόρτωση του προγράμματος με μικρές (σε έκταση, διάρκεια, φιλοδοξία) προτάσεις, ώστε την παρέμβαση του καθενός να είναι δύσκολο να κατανοήσει κανείς και ακόμα δυσκολότερο να την εντάξει σε μια γενική εικόνα.

Εστω και έτσι, μερικές προτάσεις διακρίθηκαν στο περιβάλλον του δημιουργικού θορύβου. Από τους μονολόγους, η καθηλωτική ερμηνεία του Γιάννου Περγλέγκα στη «Βρωμιά» του Ρόμπερτ Σνάνιντερ, η Ρούλα Πατεράκη στη μυητική της διαδικασία στον «Δαίμονα» της Μαρίας Ευσταθιάδη, ο συγκλονιστικός Χρήστος Στέργιογλου στο «Παρτάλι» από το μυθιστόρημα του Θεόδωρου Γρηγοριάδη, η ερμηνευτική πρόταση του Θανάση Σαράντου πάνω στο «Ονειρο στο κύμα» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη ξεπερνούν τη βραχεία μνήμη και μας ακολουθούν.

Ριζικές «Πολεοδομές»

Οι «Πολεοδομές», από την άλλη, αποτέλεσαν ίσως την πιο συμπαθητική αλλά και ριζική παρέμβαση του φετινού φεστιβάλ. Το Ελληνικό Φεστιβάλ αναλαμβάνει, πλην της ψυχαγωγίας και της ενημέρωσης του αθηναϊκού κοινού, την ευθύνη της ανάδειξης μιας νέας γενιάς καλλιτεχνών.

Ας διακρίνουμε εδώ την ανοιχτή προσέγγιση του φιλοσοφικού λόγου του Καρτέσιου από την ομάδα Nova Melancholia, σε μια διαδικασία αισθητικοποίησης και αποσυναγωγής του λόγου από το συναίσθημα, όπως και την πολιτική παρέμβαση του Ανέστη Αζά και της ομάδας Projector με το «Ταξίδι με τρένο» -η μέθοδος των Rimini Protocol οδηγεί σε ενδιαφέρουσες

προοπτικές την αξιόλογη νέα ομάδα. Ξεχωρίζω ακόμη στην Πειραιώς την ομάδα Requod με την «Υπόθεση εργασίας», κυρίως γιατί διεκδικεί για λογαριασμό της μια απλή, ευθεία και ειλικρινή σκηνική γλώσσα.

Περνούμε έτσι γρήγορα στην Επίδαυρο, η οποία μειωμένη φέτος στις έξι παραστάσεις, ξεκίνησε νωθρά για να ολοκληρωθεί -σε πείσμα των αρνητών της- θριαμβικά. Πρώτο κρατούμενο: Η αποτυχία των δύο κρατικών θεάτρων, που ζήτησαν να αντιμετωπίσουν την κρίση με ένα είδος αρχαιοπρεπούς ρεβί.

Στην Επίδαυρο

Το κοινό γύρισε την πλάτη στο κολάζ και οι κριτικοί στάθηκαν σκεπτικοί στις προθέσεις μιας μάλλον εμπορικής πρότασης, που καλύφθηκε με το πέπλο της μεταδραματουργίας. Οι κάπως αδικημένοι «Σκηνοβάτες» του Εθνικού υπήρξαν η πιο κραυγαλέα αποτυχία του στην Επίδαυρο έπειτα από πολλά χρόνια. Και τα «Μικρά Διονύσια» -που λόγω απεργίας των τεχνικών μετετέθησαν στην ουρά του Φεστιβάλ- περιέφεραν με μελαγχολία την πανηγυρική συλλογή σιγμών που θα συνέθεταν το Ιωβηλαίο του ΚΘΒΕ.

Δεύτερο κρατούμενο: Ούτε οι έτοιμες λύσεις ικανοποιούν πλέον το ζητούμενο της Επιδαύρου. Τις δοκίμασε ο Πέτρος Φιλιππίδης στη δική του «Ειρήνη» -που άνοιξε το Φεστιβάλ στο θέατρο της Αργολίδας- με αμφίβολα αποτελέσματα. Ακόμη και η «μεγάλη επιτυχία» του Απλού Θεάτρου με τη «Μήδεια» προήλθε κατά μεγάλο μέρος από την παρουσία της Αμαλίας Μουτούση, παρά από μια συνολική πρόταση γύρω από την αρχαία τραγωδία.

Τα πράγματα θα βρίσκονταν κάτω από ετήσιο όρο της ετήσιας συγκομιδής -ήδη από μόνος του αρκετά χαμηλός τα τελευταία χρόνια- αν δεν συνέβαινε το γεγονός της άφιξης του «Ριχάρδου του Γ'» και της σύμπραξης του πρωταγωνιστή Κέβιν Σπέισι με τον σκηνοθέτη Σαμ Μέντες, καταμεσής του καλοκαιριού, για να μας θυμίσει ότι η Επίδαυρος μπορεί να αποτελέσει αληθινό κέντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος, πόλο έλξης αλλά και ανακλαστήρα κάθε σπουδαίας ερμηνείας στο κλασικό θέατρο. Το διήμερο έγινε τριήμερο, λόγω του μπλοκ-μπάστερ, και το κοινό έδωσε μάθημα προσέλευσης, συμμετοχής αλλά και εγκαρτέρησης στη σχεδόν τετράωρη παράσταση του αγγλικού θιάσου.

Από κοντά όμως έρχεται, έστω και περιορισμένη εντός των συνόρων, παρέμβαση του Εθνικού και του Μιχαήλ Μαρμαρινού με τον «Ηρακλή Μαινόμενο». Πρόκειται για εκβολές μιας μακρόχρονης έρευνας, που τώρα ζητάει να εστιάσει στον κλασικό λόγο. Από την παρουσία ενός αληθινά δρώντος και ομιλούντος Χορού, μέχρι τη διαστρωμάτωση της ευριπίδειας δραματουργίας μέσω της χρήσης των μικροφώνων, τα επιμέρους της παράστασης οδηγούν στη μελλοντική έξοδο του ελληνικού θεάτρου από τα είδωλα της μεταπολεμικής αναβίωσης του αρχαίου δράματος. Ας είναι αυτό το τρίτο, σημαντικό και θετικό κρατούμενο της φετινής Επιδαύρου.